

”DOMNUL BAUMANN”. AMINTIRILE UNUI TULCEAN RĂTĂCIT

Gheorghe Mănușu-Adameșteanu

București, e-mail: manad_g@yahoo.com

Voi începe prin a menționa că l-am cunoscut pe dr. Victor-Henrich Baumann în anul 1976 când, ca proaspăt licențiat al Facultății de Istorie a Universității bucureștene, m-am prezentat la Muzeul „Deltei Dunării” din Tulcea pentru a fi angajat ca arheolog medievist în cadrul Secției de Arheologie a acestuia. Mă alăturam astfel unei echipe tinere, formată din șase muzeografi-arheologi, cu o singură excepție – toți clasiști. Lor ar trebui să-l adăugăm pe însuși directorul Muzeului, adânc regretatul și de toți neuitatul Gavrilă Simion.

Este adevărat că atunci știam prea puține despre bogăția și varietatea patrimoniului arheologic nord-dobrogean. Îmi făcusem ucenicia într-ale arheologiei la Histria, sub îndrumarea regretatului Alexandru Suceveanu și, asemenea multor bucureșteni ce-și petreceau vacanțele pe litoral, eram vag încredințat că Dobrogea este, înainte de toate, tărâmul pietros și arid pe care-l traversezi pentru a ajunge la mare. În acea vară a lui 1976, surpriza întâlnirii cu peisajul colinar blând, cu apele calme și limpezi, cu văile ample și pădurile umbroase ale Dobrogei de nord a fost doar preludiul descoperirii acestui ținut încărcat de istorie, păstrător de prețioase vestigii ce își așteaptă, tăcute, descoperitorii. Aveam în față o adevărată *terra incognita* ce aștepta să fie explorată! Căci, ce altceva decât un explorator este arheologul?

Nu eram singurul atras de acest miraj: cu excepția „Domnului Baumann” (formulă protocolară de adresare, oglindind, în egală măsură, diferența de vârstă și cea de statut în structura muzeului, domnia sa fiind Șeful în exercițiu al Secției de Arheologie), cei care aveau să-mi devină colegi în anii următori erau străini de meleagurile tulcene, ca și mine. Inclusiv directorul – și părintele, *de facto* – muzeului tulcean. Acest detaliu nu a afectat însă, în nici un fel, interesul și devotamentul nostru față de patrimoniul arheologic nord-dobrogean, nici atașamentul față de instituția care ne-a primit și ne-a facilitat apropierea de el. Singur localnic, în fruntea unei echipe de „venetici”, împletind cu tact jovialitatea, generozitatea, camaraderia, exigența și fermitatea, „Domnul Baumann” a știut să netezească asperitățile inerente între membrii oricărei formații constituite „din mers” – și nu neapărat pe baza vreunui algoritm de compatibilitate între personalități emergente – și să cultive în noi sentimentul de apartenență la un grup profesional, a cărui unitate se baza pe însăși aspirația fiecăruia dintre noi de a se realiza în meseria aleasă și în locul ales pentru a o practica.

Amenajat într-un spațiu relativ restrâns, într-o clădire veche, destinată la construcție altor scopuri, dar restaurată și adaptată pentru a răspunde nevoilor unui circuit de vizitare, Muzeul de Arheologie din Tulcea fusese inaugurat cu exact un an înaintea sosirii mele pe acele meleaguri, devenind, în scurt timp, un etalon al muzeografiei românești. Expoziția sa permanentă era, la acea vreme, unică în țară, prin îmbinarea originală, desăvârșit realizată din punct de vedere didactic, între reprezentarea patrimoniului muzeal și prezentarea, pe

epoci și stațiuni, a istoriei regionale, cu trimiteri punctuale la cea națională și macrozonală. Aveam să realizez, mai târziu, că această performanță se datora, în bună măsură, viziunii istorice și experienței la catedră a celui pe care acest volum îl omagiază, dr. Victor-Henrich Baumann, în sarcina căruia căzuseră alcătuirea tematicii științifice și a temei de proiectare pentru realizarea expunerii. În timp, extinderile și remodelările spațiului expozițional, precum și schimbarea principiilor muzeografice de reprezentare a patrimoniului mereu îmbogățit, au impus un efort permanent de adaptare a tematicii la exigențele unei comunicări eficiente cu publicul. Susținut de o echipă mereu întinerită și specializată, acest demers continuu de înnoire a fost coordonat, cu știința și onestitatea profesională necesare, timp de câteva decenii, de același neobosit „Domn Baumann” căruia, la a 80-a aniversare, îi închinăm, cu bucurie, paginile de față.

Împărtășind entuziasmul începutului de carieră cu fiecare nou venit în echipa pe care o conducea, „Domnul Baumann”, încununat deja cu faima de arheolog norocos pe care i-o conferiseră descoperirile spectaculoase de la Horia (o *villa rustica* romană) și Niculițel (*basilica* cu cripta martirilor *Attalos, Zotikos, Kamasis* și *Filippos*), ne-a îndrumat și vegheat tuturor – cu modestie și discreție – debutul în practicarea responsabilă a arheologiei. Bunăoară, deși abia sosit în colectivul tulcean, pe mine m-a integrat neîntârziat, în 1976, în echipa șantierului arheologic *Aegyssus*, aflat chiar în vecinătatea Muzeului de Arheologie. În anul următor, 1977, alături de colegii Victor-Henrich Baumann, Ernest Oberländer-Târnoveanu, Andrei Opaț și Ioan Vasiliu, am participat la săpăturile preventive de la *Troesmis*, unde instalarea unei conducte de irigație urma să producă distrugerii într-o parte însemnată a așezării civile a Cetății de Est. Această experiență m-a îmbogățit nu numai sub aspect științific, prilejuindu-mi obținerea directă a unor date privind locuirea medio-bizantină de la *Troesmis*, ci și în sens profesional mai larg, dându-mi ocazia de a experimenta pe de o parte constrângerile sub care se desfășoară o săpătură arheologică de salvare și, pe de altă parte, de a aprecia avantajele colaborării într-o echipă de cercetare, prin consultările și dezbaterile ce urmau fiecărei zi de lucru. Câțiva ani mai târziu, mergând pe firul unei informații mai vechi, eram trimis de „Domnul Baumann” în localitatea Nufăru, pentru a evalua posibilitatea realizării unei săpături arheologice de salvare în curtea unui sătean, de unde ajunseseră la muzeu două vase sferoconice, găsite cu ocazia unor amenajări gospodărești. Odată ajuns la fata locului, am aflat că vasele făcuseră parte dintr-un depozit de cca. 20 vase de acest tip, din care am mai reușit să recuperez 12, întregi și fragmentare. O săpătură restrânsă, efectuată în anul 1980 la locul descoperirii, a îngăduit datarea pieselor între mijlocul sec. al XI-lea și mijlocul sec. al XII-lea.

Am evocat cu emoție aceste prime etape ale devenirii mele ca arheolog medievist pentru a arăta, prin prisma propriei experiențe, rolul decisiv pe care „Domnul Baumann” l-a jucat în acea perioadă de început, prin oportunitățile de acțiune oferite și prin încrederea colegială acordată.

În anii care au urmat, dr. Victor-Henrich Baumann s-a dedicat tot mai mult cunoașterii mediului rural din epoca romană, aducând la lumină vestigii remarcabile din zona Niculițelului, Teliței și Revărsării, cuprinzând puternice zone artizanale, iar eu mi-am continuat cercetările pentru documentarea urmelor medievale de pe teritoriul Dobrogei de Nord, de la Nufăru la Enisala, sau de la Chilia și Murighiol la Isaccea. Studiarea și publicarea urmelor de civilizație bizantină din acest areal au devenit, în timp, preocuparea mea principală și, chiar dacă ultimele mele decenii de activitate muzeistică s-au desfășurat departe de ținutul cuprins între Dunăre și mare, am păstrat legătura cu el, prin datele

adunate de-a lungul vremii și prin colegii care continuă să-l cerceteze și să-i aducă la lumină comorile.

Una dintre stațiunile arheologice majore ale Dobrogei, aflată pe teritoriul județului Tulcea, este cetatea *Noviodunum*. Situată la unul din puținele vaduri ale Dunării de Jos, lângă Isaccea, *Noviodunum* a constituit un punct de sprijin esențial pentru toate puterile care și-au dorit controlul Gurilor Dunării și al ținuturilor înconjurătoare, de la Imperiul Roman la cel Bizantin și la cel Otoman. Centru economic, administrativ și militar de prim rang, *Noviodunum* a fost, de-a lungul istoriei, sursa prosperității, dar și a primejdiei permanente a năvălirilor, pentru întreaga zonă înconjurătoare. Vestigiile – vizibile sau numai bănuite – istoriei sale bimilenare au atras intervenția arheologilor încă de la jumătatea secolului trecut, prin programe de cercetare sistematică sau săpături de salvare, desfășurate pe scară mai mult sau mai puțin largă și pe durate de timp variate. Ultimul dintre ele are la bază un proiect de cercetare conceput de dr. Victor-Henrich Baumann și a fost pus în aplicare, sub coordonarea sa, începând din anul 1995. Programul are trei direcții principale de acțiune:

„a) precizarea raportului dintre așezarea civilă, circumscrisă de cele trei valuri de pământ, și fortificația cu ziduri de incintă din piatră;

b) stabilirea unor repere cronologice cât mai exacte, a etapelor cronologice din istoria așezării și a cetății, a cronologiei absolute;

c) degajarea unor segmente cât mai largi din incinta de piatră și a unor edificii din intramuros, în vederea cercetării, restaurării și valorificării lor turistice”.

Mizele, ambițioase în plan științific și cultural, ale acestui program au atras în echipa de cercetare coordonată de dr. V.-H. Baumann, numeroși colaboratori din muzee, universități, institute de cercetare. Din anul 2000 un grup de cercetători din mai multe universități britanice s-au alăturat echipei românești, în cadrul unui proiect propriu, intitulat „Noviodunum Archaeological Project”, introducând în explorarea sitului prospecțiunile geomagnetice, studiile pedologice, analizele arheozologice și antropologice.

Cunoscând bogăția documentară a zonei *Noviodunum*, am răspuns și eu cu bucurie invitației primite de la colegul dr. Victor-Henrich Baumann, de a participa la aceste cercetări. Între anii 1996-2005, am efectuat săpături arheologice atât în spațiul *intra muros*, cât și în cel periurban, colectând informații prețioase referitoare la cronologia și aspectul locuirii din perioada medie bizantină, precum și la dinamica relației spațiu locuit/spațiu funerar în același interval de timp. O parte a rezultatelor acestor campanii de cercetare au văzut deja lumina tiparului, o alta este în curs de pregătire pentru publicare.

Nu voi adăuga acestor mărturii, scrise sub semnul nostalgiei (pe care o purtăm întotdeauna tinereții) și la îndemnul de a da glas recunoștinței (pe care înțelepciunea vârstei actuale mi-l șoptește) obișnuită – în astfel de ocazii – enumerare a altor realizări, în plan profesional și personal, care – fără-ndoială – au adus împlinire viații colegului dr. Victor-Henrich Baumann. Ele pot fi găsite în elogioasa și plină de vervă evocare, intitulată „Victor-Heinrich Baumann la a 75-a aniversare” (Peuce, serie nouă, XIV, 2016, 9-13), semnată de Ioan Opriș, sau în prezentarea cu mult mai sobră, dar mai cuprinzătoare, ce poate fi găsită pe site-ul Bibliotecii Județene „Panait Cerna” din Tulcea (<https://tulcealibrary.ro/category/personalia/istorici/>).

M-am simțit onorat să dau curs invitației de a deschide acest volum omagial și am făcut-o cu bucuria de a avea ocazia să pun în lumină una din calitățile Sărbătoritului, îndeobște ignorată de autorii elogiilor aniversare: aceea de îndrumător binevoitor, onest și discret, al tinerilor debutanți. Este o calitate izvorâtă dintr-o generozitate structurală, pe care m-am

bucurat să o descopăr la „Domnul Baumann”, în anii tinereții, și pe care mă bucur să o regăsesc nealterată, atunci când ne reîntâlnim.

Și, pentru că nu am uitat că [...] „dincolo de preocupările fiecăruia, munca dificilă, dar extrem de pasionantă, desfășurată pe șantierul arheologic, a fost, este și trebuie să rămână o activitate colectivă, de echipă, ceea ce, de cele mai multe ori, reprezintă fundamentul evitării marilor greșeli.” (Victor-Henrich Baumann, *NOVIODUNUM. Șantier arheologic 1995-2009*, Tulcea, 2010, 3), ca fost membru al echipei sale atât la Muzeul de Istorie și Arheologie Tulcea, cât și pe șantierul arheologic Noviodunum, îi urez colegului Victor-Henrich Baumann, la împlinirea frumoasei vârste de 80 de ani, o viață senină, cu multă sănătate, bucurii adevărate și proiecte realizate!

LA MULȚI ANI !

București, 16 mai 2021

Gheorghe Mănucu-Adameșteanu